

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING
till Landstinget med förslag till

1) landskapslag om studieledighet
och

2) landskapslag angående ändring
av 2 § landskapslagen om semester-
penning för småföretagare.

Allmän motivering.

Vuxenutbildningen har under de senaste årtiondena snabbt ökat i omfattning, till stor del beroende på samhällsutvecklingen och förändringen inom den industriella produktionen. Utbudet har också breddats; detta gäller särskilt den sektor inom vuxenutbildningen som erbjuder kompletterande studier till grundutbildning och som direkt förbereder en yrkesverksamhet.

Internationella arbetsorganisationen (ILO) antog år 1974 en konvention (nr 140) och en rekommendation (nr 148) om betald ledighet för studier. Enligt konventionen bör studieledigheten bl.a. omfatta yrkesinriktad utbildning på alla nivåer, allmänbildande utbildning och fackföreningsutbildning. Gällande lagstiftning, liksom viss kollektivavtalsreglering, förutsätter att vissa grupper av arbetstagare kontinuerligt skall fortbilda sig. Vanligen sker fortbildning i arbetsgivarens regi inom ramen för företagets internutbildning.

I riket har stiftats en lag om studieledighet (FFS 273/79, ändrad FFS 342/80) samt med stöd av den utfärdats en förordning (FFS 864/79). I de övriga nordiska länderna har lagar om studieledighet som bygger på principer som fastslagits i ovannämnda konvention antagits.

Landskapsstyrelsen anser att motsvarande rättigheter bör tillförsäkras även de åländska arbetstagarna.

Den föreslagna lagens huvudsyfte är att förbättra utbildnings- och studiemöjligheterna för den i arbetslivet verksamma befolkningen. Härmed avses att främja den kontinuerliga utbildning som vårt utbildningssystem stegvis håller på att övergå till. Föreliggande lagförslag, som skulle bereda arbetstagarna möjlighet att ta ledigt för studier utan att anställningsförhållandet avbryts,

kan således ses som ett medel att uppfylla den nämnda utbildningspolitiska målsättningen och på så vis röra arbetsrättens område.

Enligt 13 § 1 mom. 2 punkten självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörigheten landskapet vad gäller undervisningsväsendet. Till detta lagstiftningsområde har även ansetts höra allmänna kulturella frågor och frågor om allmän folkbildning. Dessutom har landstinget enligt 13 § 1 mom. 6 punkten självstyrelselagen lagstiftningsrätt vad gäller arbetsavtal. Några oklarheter från behörighetssynpunkt torde således inte föreligga.

Detaljmotivering.

1 §. Förslaget till bestämmelse innehåller lagens huvudsakliga syfte nämligen att främja den vuxna befolkningens utbildningsmöjligheter.

2 §. Traditionellt har skillnad gjorts mellan arbetstagare som utför kroppsarbete och arbetstagare som utför s.k. manschettarbete. Juridiskt sett är karaktären av de rättsnormer som gäller för anställningen av avgörande betydelse. Skillnaden görs mellan privaträttsliga och offentlighetsrättsliga normer. Inom den privata sektorn råder i princip avtalsfrihet, förutom beträffande de minimirättigheter som landskapslagen angående tillämpning av lagen om arbetsavtal (5/71) tillerkänner arbetstagare. Däremot regleras anställningsförhållandet för dem som innehar tjänst eller befattning hos landskapet, staten eller kommun i offentlighetsrättslig författning. Förutom tjänstemän kan också arbetstagare i privaträttsligt anställningsförhållande finnas vid offentliga samfund.

Landskapsstyrelsen har i föreliggande lagförslag med termen "arbetstagare" avsett arbetstagare i såväl offentlighetsrättsligt som privaträttsligt anställningsförhållande. I rikets lag om studieleddighet har termen arbetstagare använts på samma sätt vilket framgår av 2 § där det bl.a. talas om arbetstagare som lyder under tjänstekollektivavtal.

I paragrafen definieras begreppet studieleddighet. Vid utformandet av studieleddighetsbegreppet har huvudsyftet varit att arbets-

tagaren skall helt fritt få avgöra för vilken utbildning han vill ta sin rätt till studieledighet i anspråk. Följaktligen har lagstadgad utbildning och personalutbildning uteslutits som grund för studieledighet. I vissa fall kan det dock anses skäligt att tiden för s.k. obligatorisk utbildning får räknas som studieledighet. Landskapsstyrelsen föreslår därför att arbetsgivaren och arbetstagaren skriftligen skall kunna överenskomma om att personalutbildning, med arbete jämställd utbildning och lagstadgad utbildning skall räknas som grund för studieledighet.

3 §. Rätten till studieledighet är i tillämpliga delar avsedd att omfatta även lantbrukare och andra som utför eget arbete. Här avses främst möjligheten att tillgodoräkna sig semester- och pensionsförmånerna. Med lantbrukare avses person som åsyftas i lagen om pension för lantbruksföretagare (FFS 467/69), lagen om pension för företagare (FFS 468/69) och 1a § 2 mom. lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden (FFS 134/62).

I lagtexten har kollektivavtal använts som en sammanfattande beteckning för arbets-, funktionärs- och tjänstekollektivavtal.

4 §. Enligt bestämmelsen skall anställningen hos samma arbetsgivare ha varat utan avbrott i minst ett års tid för att arbetstagaren skall ha rätt till studieledighet. Avsikten är inte att förändringar i ägarförhållandena i ett företag skulle inverka på rätten till studieledighet utan anställningsförhållandets längd ur arbetstagarens synvinkel skall vara avgörande.

Med huvudsyssla avses arbete varav arbetstagaren får sitt huvudsakliga uppehälle.

5 §. Enligt lagförslaget skall den utbildning som motiverar studieledighet kunna öka arbetstagarens yrkesmässiga och samhällsliga verksamhetsförutsättningar i enlighet med de intentioner som uttryckts i Internationella arbetsorganisationens konvention i ärendet. Avsikten är att godta alla allmänbildande och yrkesinriktade studier som erbjuds på grundskole-, gymnasie- och högskolenivå liksom fortbildning som ordnas vid kurscentral eller utbildningsinrättning samt fackföreningsutbildning, om så överenskommit i kollektivavtal. Studier av hobbykaraktär skulle inte godkännas som grund för studieledighet.

6 §. Arbetstagaren erhåller inte lön under studieledigheten.

För att systemet med studieledighet skall ha praktisk betydelse är det nödvändigt att studieledigheten inte väsentligt försämrar andra ekonomiska förmåner som härrör ur anställningen. Närmare bestämmelser rörande ifrågavarande förmåner föreslås utformade genom kollektivavtal, såsom sker idag.

10 §. I paragrafen har föreslagits en möjlighet för arbetsgivaren att uppskjuta studieledigheten om den skulle medföra olägenhet för arbetsgivarens verksamhet. Härmed avses exempelvis det fall att flera arbetstagare samtidigt vill vara lediga för studier, vilket särskilt för små företagare skulle kunna försvåra verksamheten och medföra oskäligt merarbete för övriga arbetstagare.

Arbetsgivaren föreslås dessutom ha rätt att uppskjuta studieledigheten om mindre än sex månader förflutit sedan arbetstagaren senast var ledig för studier, under förutsättning att det inte är fråga om fullföljande av studier som inletts under den tidigare studieledigheten.

11 §. Vid bedömning av vem som har minst utbildning, bör all arbetstagarens utbildning beaktas. Bestämmelsen skulle enbart tillämpas på arbetstagare inom samma personalgrupp.

För att undvika personalbrist i mindre företag skulle endast en arbetstagare åt gången i företag med mindre än femton anställda kunna vara ledig för studier.

12 §. Landskapsstyrelsen har ansett det skäligt att medge arbetstagaren rätt att avbryta studieledigheten under förutsättning att ledigheten var avsedd att vara längre än 50 dagar. Arbetstagaren skulle således enligt egen prövning ha rätt att avbryta studieledigheten utan att anföra särskilda motiv.

Vid sjukdom, förlossning eller olycksfall under studieledigheten föreslås att samma principer som tillämpas i semesterlagstiftningen skulle gälla.

13 §. Bestämmelsen har införts i förtydligande syfte för att understryka att användande av rätt till studieledighet inte äventyrar anställningstryggheten.

14 §. För att syftet med lagförslaget skall uppnås måste någon form av kontroll av att studieledigheten använts på avsett sätt upprätthållas. Landskapsstyrelsen föreslår att arbetstagare skall vara skyldig att på arbetsgivarens uppmaning förete ett godtagbart intyg över att studierna följts eller att examen avlagts,

Avsikten med nämnda intyg är främst att visa studieaktiviteten och deltagandet i undervisningen; några krav på godkända kunskapsprov skall inte uppställas.

15 §. Eftersom avsikten är att arbetsmarknadsparterna skall kunna medverka i utvecklingen av studieledighetssystemet föreslås att man genom kollektivavtal skall kunna avvika från bestämmelserna om förmåner som uppkommer under tiden för studieledighet, studier-
nas art samt förfarande vid ansökan om fastställande och avbrytande av studieledighet.

Med hänvisning till det anförda föreläggs Landstinget till antagande

L a n d s k a p s l a g
om studieledighet.

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

1 kap.

Lagens syfte och tillämpningsområde.

1 §.

Syftet med denna lag är att genom införande av rätt till studieledighet förbättra utbildnings- och studiemöjligheterna för den i arbetslivet verksamma befolkningen.

2 §.

Med studieledighet avses i denna lag tid under vilken arbetstagare för studier är befriad från fullgörandet av de uppgifter som hör till arbetet.

Med arbetstagare avses i denna lag person i privaträttslig eller offentligrättslig anställning. För personer i offentligrättslig anställning hos staten gäller särskilda bestämmelser.

Till tiden för studieledighet räknas inte den tid när arbetstagare erhåller utbildning som arbetsgivaren erbjuder. Som studieledighet räknas inte heller ledighet för utbildning som enligt överenskommelse i kollektivavtal jämställs med arbete samt ledighet för lagstadgad utbildning. Om arbetstagaren skriftligen samtycker härtill skall dock här nämnd ledighet räknas som studieledighet.

3 §.

Vad i denna lag stadgas om studieledighet gäller i tillämpliga delar även den tid som lantbrukare eller annan som utför arbete för egen räkning använder för motsvarande studier eller utbildning.

Bestämmelserna i denna lag tillämpas inte på anställningsförhållanden enligt landskapslagen om läroavtal (12/69), på anställning för arbetstagare som under pågående studier genomför övervakad arbetspraktik eller på studeranden som är anställda.

2 kap.

Rätt till studieledighet.

4 §.

Arbetstagare som oavbrutet under minst ett år varit anställd i huvudsyssla hos samma arbetsgivare har rätt till sammanlagt högst nio månaders studieledighet under en period som omfattar tre år.

5 §.

Till studieledighet berättigar:

- 1) studier på grundskole- och gymnasienivå samt kompletterande studier i folkhögskola och folkakademi;
- 2) deltagande i yrkesinriktad undervisning och fortbildning, om undervisningen eller fortbildningen anordnas vid yrkesläroanstalt, folkhögskola, folkakademi, kurscentral, utbildningsinrättning eller högskola; samt
- 3) deltagande i fackföreningsutbildning, om så överenskommit i kollektivavtal.

Landskapsstyrelsen kan besluta att även annan än i 1 mom. avsedd utbildning skall berättiga till studieledighet.

6 §.

Vid bestämmande av andra ekonomiska förmåner än lön jämföras, på sätt som överenskomms genom kollektivavtal, studieledighet med arbetstid när fråga är om förmåner som fastställs på basen av anställningen och vilka inte är lagstadgade.

Om semester- och pensionsförmåner som bestäms på basen av studieledighet finns särskilda bestämmelser.

3 kap.

Ansökan om studieledighet.

7 §.

Ansökan om studieledighet för längre tid än fem arbetsdagar skall vara skriftlig och inlämnas till arbetsgivaren minst 60 dagar innan den planerade ledigheten inleds.

Ansökan om studieledighet för högst fem arbetsdagar skall muntligen eller skriftligen framställas till arbetsgivaren minst 30 dagar innan den planerade ledigheten inleds.

8 §.

Av ansökan om studieledighet skall framgå:

- 1) den tidpunkt när studierna och studieledigheten börjar och slutar;
- 2) arten av och målet för studierna;
- 3) om studierna har samband med studier under tidigare studieledighet; samt
- 4) namnet på läroinrättningen eller anordnaren av utbildningen.

4 kap.

Fastställande av studieledighet.

9 §.

Söks studieledighet för längre tid än fem arbetsdagar, skall arbetsgivaren senast en månad efter utgången av den i 7 § avsedda ansökningstiden lämna skriftligt meddelande om sitt avgörande beträffande ansökan.

Söks studieledighet för högst fem arbetsdagar, skall arbetsgivaren senast två veckor innan studierna inleds lämna meddelande om sitt avgörande beträffande ansökan.

10 §.

Arbetsgivare har rätt att uppskjuta arbetstagares studieledighet med längst sex månader om tiden för den planerade ledigheten medför olägenhet för arbetsgivarens verksamhet. Anordnas den i ansökan avsedda utbildningen med längre mellanrum än sex månader, får studieledigheten uppskjutas längst till följande utbildningstillfälle.

Har mindre än sex månader förflutit från den tidpunkt då arbetstagaren senast åtnjöt studieledighet och är det inte fråga om slutförande av studier som inletts under den tidigare studieledigheten, får arbetsgivaren uppskjuta ledigheten på i 1 mom. angivet sätt.

Har arbetsgivaren regelbundet minst fem anställda, får studieledigheten på i 1 mom. nämnda grunder uppskjutas högst två gånger i följd.

11 §.

Önskar flera arbetstagare studieledighet samtidigt och medför detta olägenhet för arbetsgivarens verksamhet skall de som inlämnat ansökan för att erhålla yrkesutbildning eller för att fullgöra grundskolans lärokurs ges företräde. Om ordningsföljden inte kan avgöras på denna grund skall företräde ges åt dem som har minst utbildning. Innan beslut fattas skall arbetsgivaren förhandla i ärendet med arbetstagarnas förtroendemän. Härvid skall iaktas vad i landskapslagen angående tillämpning i landskapet Åland av lagen om samarbete inom företag (49/80) är stadgat om förfarandet vid förhandlingar i fackliga frågor.

I företag med mindre än femton anställda är arbetsgivaren inte skyldig att bevilja mer än en anställd i gången studieledighet.

5 kap.

Avbrytande av studieledighet.

12 §.

Arbetstagare som avbryter sina studier har rätt att återgå till arbetet om studieledigheten omfattar längre tid än 50 dagar.

Önskar arbetstagare avbryta studieledigheten, skall han skriftligen meddela arbetsgivaren därom minst tre veckor innan han återvänder till arbetet. Arbetsgivaren kan framskjuta tidpunkten för arbetstagarens återgång till arbetet med högst en månad från den tidpunkt då han erhöll meddelandet.

Är arbetstagare under studieledigheten oförmögen till arbete på grund av sjukdom, förlösning eller olycksfall och föreligger hindret längre tid än sju på varandra följande dagar, skall den del av tiden som överstiger sju dagar inte räknas som studieledighet, under förutsättning att arbetstagaren så snart det är möjligt anhåller härom. Arbetstagaren skall på arbetsgivarens begäran lämna utredning om sin arbetsoförmåga. Utan hinder av vad i 10 § 2 mom. är stadgat har arbetstagaren efter ansökan rätt att senare ta ut på detta sätt avbruten studieledighet.

Har avtal om anställande av vikarie för tiden för studieledighet ingåtts, är arbetsgivaren inte skyldig att låta den arbetstagare som ansökt om studieledighet återgå till arbetet under den tid då vikariens arbetsavtal enligt lag eller kollektivavtal skall vara i kraft.

6 kap.

Särskilda bestämmelser.

13 §.

Arbetsavtal får inte uppsägas eller hävas på grund av att arbetstagaren har ansökt om studieledighet eller varit ledig för studier.

Vad i 1 mom. angivits om uppsägning och hävande av arbetsavtal skall i tillämpliga delar iakttas även beträffande avbrytande av annat anställningsförhållande.

14 §.

Arbetstagare som åtnjutit studieledighet skall på begäran av arbetsgivaren förete intyg från ifrågavarande läroinrättning över att ledigheten använts på godtagbart sätt.

Om arbetstagaren inte kan uppvisa i 1 mom. nämnt intyg har arbetsgivaren rätt att förvägra honom studieledighet under de följande två åren. Arbetstagaren förlorar dessutom de i 6 § avsedda

rättigheter som han har intjänat under studieledigheten.

15 §.

Genom kollektivavtal kan avvikelser göras från bestämmelserna i 3-12 §§.

16 §.

Den som bryter mot bestämmelserna i 4, 10, 12 eller 13 §§ skall dömas till böter för brott mot bestämmelserna i landskapslagen om studieledighet.

Åtal för gärning som enligt 1 mom. är straffbar skall av allmän åklagare väckas endast om målsägaren har anmält brottet till åtal.

17 §.

Det åligger arbetsförmedlingsbyrån och semesternämnden att biträda vid ordnandet av vikariehjälp som erfordras för denna lags verkställighet.

18 §.

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas genom landskapsförordning.

19 §.

Denna lag träder i kraft den

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av 2 § landskapslagen om semesterpenning för småföretagare.

I enlighet med landstingets beslut fogas till 2 § landskapslagen den 24 juli 1975 om semesterpenning för småföretagare (32/75), sådan den lyder i landskapslagen den 28 juli 1977 (78/77), ett nytt 4 mom. som följer:

2 §.

- - - - -
Högst 30 dagar per år av i landskapslagen om studieledighet
(/) avsedda studieledighetsdagar anses som företagarverksamhet.

Mariehamn den 24 mars 1983.

L a n t r å d

Folke Woivalin

Extra lagberedningssekreterare

Pia Rothberg.